

Møte for lukkede dører
tirsdag den 6. april 1954 kl. 10.

President: Johan Wiik.

Dagsorden:

Redegjørelser fra Statsministeren og Handelsministeren om Regjeringens konferanse med medlemmer av Den svenske regjering i Stockholm 29. og 30. mars 1954.

Presidenten: Presidenten foreslår at møtet holdes for lukkede dører - og anser det som bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet. Videre foreslår presidenten at representanter fra pressen får adgang, og etter anmodning fra Industridepartementet foreslår presidenten videre at generaldirektør Vogt, ekspedisjonssjef Skjerdal, ekspedisjonssjef Mellum og konsulent Arne Haarr gis adgang til å delta i møtet. - Det anses bifalt.

Det er presidentens hensikt å foreslå at saken ferdigbehandles i dette møte. Ingen uttalelser er kommet mot det, og det anses bifalt.

Statsminister Torp: Regjeringen har i trontalen for 1954 bebudet at det vil bli lagt fram for Stortinget en melding «om arbeidet for å fremme et økt økonomisk samarbeid mellom de nordiske land». Denne melding er under utarbeidelse og vil bl.a. gjøre rede for de drøftinger som har funnet sted i Det Felles-Nordiske Utvalg gjennom de senere år. Som Stortinget vil vite, er det også meningen at samarbeidet på det økonomiske felt skal drøftes på Det Nordiske Råds møte i Oslo til høsten.

Når denne melding foreligger, vil Stortinget ha et grunnlag for en bred diskusjon om det nordiske samarbeid på det økonomiske område, problemet om tollunionen osv. Nå i dag vil statsråd Brofoss og jeg gjerne gjøre rede for enkelte konkrete saker i forholdet mellom Norge og Sverige, som er blitt aktuelle i løpet av de siste måneder, og som ble drøftet på et møte i Stockholm i dagene 29. og 30. mars mellom medlemmer av den norske og svenske regjering.

I løpet av høsten og vinteren kom det opp en rekke saker som angikk den økonomiske forbindelse mellom Norge og Sverige. De viktigste var:

Spørsmålet om svensk transitt over havner i Trøndelag.

Spørsmålet om Boliden-konsesjon.

Spørsmålet om svensk produksjon av kvelstoff.

Spørsmålet om utbygging av Nea-vassdraget.

Mellom disse sakene er det i og for seg ingen organisk sammenheng. Det eneste som de har til felles, er kanskje at

de reiser vanskelige problemer i det ene eller i det annet land. Regjeringen var av den mening at den debatt som disse spørsmål reiste allerede før de enkelte saker var utredet og innstilling avgitt, var en stor belastning i forholdet mellom Norge og Sverige. Den anså det derfor ønskelig å få i stand en åpen meningsutveksling med den svenske regjering. Med den vending den offentlige debatt hadde tatt, kunne vi ikke se de enkelte prosjekter isolert. Det var derfor ønskelig at selve grunnlaget for samarbeidet mellom de to land på det økonomiske felt ble drøftet på høyeste hold.

Den første direkte kontakt med den svenske regjering om disse spørsmål ble etablert ved et besøk som Sveriges kommunikasjonsminister, Sven Andersson, og statssekretær Åsbrinck avla i Oslo i dagene 25. og 26. februar i år. Statsråd Andersson kom over til Norge først og fremst for å diskutere spørsmålet om svensk transitt over havner i Trondheimsfjorden. Møtet førte til enighet om å nedsette et norsk-svensk utvalg for å utrede de problemer som reiser seg i forbindelse med transitten. Under samtalen med statsråd Andersson kom vi også inn på andre samarbeidsspørsmål, og det ble besluttet å fortsette drøftingene på et bredere grunnlag på et møte i Stockholm i slutten av mars.

Vi - statsrådene Brofoss og Handal og jeg selv - diskuterte de spørsmål jeg nettopp nevnte med Sveriges statsminister og medlemmer av den svenske regjering. Men jeg tror det er riktig allerede nå å nevne at den svenske regjering ikke er engasjert i alle sakene på samme måte som den norske regjering er. Boliden-saken er for den svenske regjering et privat anliggende for et privat selskap, som ikke behøver noen konsesjon eller autorisasjon fra de svenske myndigheters side. Tilsvarende med Nea-prosjektet: Spørsmålet om Trondheims kontrakt med Stockholm forelå ikke for den svenske regjering. Anderledes hos oss, hvor den norske regjering i henhold til loven må vurdere og ta standpunkt til utnyttelse av naturherligheter for utenlandsk regning.

Av det som nettopp er sagt, må man imidlertid ikke slutte at diskusjonen av noen av sakene var fåfengt fordi vi henvendte oss til den svenske regjering. Jeg tror det var et meget nyttig møte. Fra begge sider ble synspunktene lagt fram med stor åpenhet. Fra norsk side framholdt vi de innvendinger vi hadde mot de svenske planer om kvelstoffproduksjon i Kvarntorp og mot den kontrakt om levering av elektrisk kraft som Trondheim by har inngått med Stockholm stad. Hva resultatet vil bli for så vidt angår kvelstoffsaken, er ennå et åpent spørsmål. Selv om konferansen i Stockholm ikke skulle lede til konkrete resultater, tror jeg at det er meget viktig at vi fikk snakket åpent ut.

Før statsråd Brofoss gjør nærmere rede for de enkelte saker vi drøftet, vil jeg gjerne si noen ord om de prinsipielle synspunkter som ble lagt til grunn fra norsk side under drøftelsene i Stockholm.

Som et utgangspunkt vil jeg nevne at Regjeringen er opptatt av de økonomiske perspektiver som på lang sikt kan åpne seg for Norge og norsk næringsliv. Det har vært sagt mange ganger at ikke bare på det militære, men også på det økonomiske felt har den tekniske utvikling gått de små land imot. Rasjonell produksjon i vår tid forutsetter på stadig flere områder kapitalkrevende maskiner og utstyr, som bare kan bli utnyttet lønnsomt gjennom en masseframstilling for et stort marked. Et slikt marked finnes ikke i Norge. Men utenfor våre grenser er oppbyggingen av større enheter i full gang. Britene har sitt samvelde og sitt sterling-område. På Kontinentet finnes Be-Ne-Lux og Schumann-planen og andre store planer for økonomisk samordning. Gjennom denne utvikling vil Norge kunne bli liggende økonomisk isolert, hemmet på de store verdensmarkeder og henvist til et hjemmemarked som er for lite for en rasjonell produksjon.

Ut fra betraktninger av denne art er det naturlig å se om mulighetene foreligger for et nærmere nordisk samarbeid på det økonomiske område.

De alminnelige perspektiver som jeg nettopp har nevnt - faren for økonomisk isolasjon - har fra forskjellige hold, særlig i Danmark og Sverige, vært brukt som argumenter for en nordisk tollunion. Uten å ville foregripe den brede debatt som kommer når meldingen om arbeidet for å fremme et økt økonomisk samarbeid blir lagt fram, vil jeg minne om at Regjeringens alminnelige syn har vært at tiden ikke har vært inne for en gjennomføring av omfattende planer for en tollunion mellom Norge, Danmark og Sverige, eller for en vidtgående integrering av næringslivet i de tre land. Regjeringens linje har vært, og er fremdeles, at man bør gå forsiktig til verks, og heller søke fram til konkrete prosjekter hvor felles tiltak er i alle tre lands interesse, og spesielt til prosjekter på felter hvor ny industri og nye tiltak ikke kommer i veien for bestående næringsvirksomhet. På denne bakgrunn må man se de drøftelser som fant sted i Stockholm i forrige uke.

Et tredje grunnleggende synspunkt som ble framholdt fra norsk side under møtet i Stockholm, var at det økonomiske samarbeid måtte bygge på en rasjonell arbeidsdeling. Skal de nordiske land fortsatt kunne bedre sin levestandard, må ikke hvert enkelt av dem gå inn for å produsere hele registret av varer, men produksjonen av hver enkelt vare må konsentreres der den er mest lønnsom.

Det var bl.a. argumenter av denne art som vi gjorde gjeldende mot Kvarntorp-prosjektet. Men hvis denne argumentasjon først er riktig - og det er jeg sikker på at den er - kan den ikke bare lede til innvendinger mot planer og prosjekter som andre land måtte ha. Den fører også til at Norge bør produsere og eksportere de varer som vi kan fremstille billigere enn de andre nordiske land, bl.a. elektrisk kraft.

Et fjerde grunnleggende synspunkt var at nye prosjekter må være i alle de nordiske lands interesse. Det henger

sammen med det jeg nettopp sa om tollunion-spørsmålet at Regjeringen ikke vil gå inn på å fremlegge store planer for samarbeidets egen skyld. Skal Norge gå med i et økonomisk samarbeid om konkrete prosjekter, må det være fordi disse prosjekter er til fordel for Norge. I Stockholm gjorde vi det helt klart at vår skisse for et samarbeid på kraftforsyningens område ble lagt fram til diskusjon, ikke ut fra en uklar følelse av nordisk samhörighet, men fordi vi mente at et slikt samarbeid var i vår interesse.

Vi la i det hele i Stockholm ikke skjul på at det var den norske interesse vi hadde for øye. Men jeg ser det ikke som en svakhet ved tanken at andre land også kan dra fordel av den. Jeg tar avstand fra den tankegang at vi skal unnlate å sette i verk tiltak som er til gagn for oss selv, bare fordi de samtidig kan være til fordel også for andre land.

Til slutt noen ord om det stadium de forskjellige saker befinner seg på. Jeg vil understreke at det i Stockholm bare foregikk en meningsutveksling om mulighetene for å finne fram til et økonomisk samarbeid som er i begge parters interesse. Noe standpunkt er ikke tatt og noen avtale er ikke inngått. De forskjellige problemer vil nå bli utredet av våre sakkyndige, og på det grunnlag som dermed blir lagt til rette, vil Regjeringen ta sitt standpunkt og forelegge de enkelte saker deretter i tur og orden for Stortinget. Den svenske regjering har erklært at den i prinsippet er interessert i at spørsmålet om et samarbeid på kraftutbyggingens område blir nærmere utredet. Danmark var som kjent ikke representert på møtet i Stockholm, men jeg har sendt en foreløpig orientering til den danske statsminister, og gjorde ham oppmerksom på at saken snarest mulig vil bli lagt fram for Stortinget.

Statsråd Brofoss: Utgangspunktet for det norske opplegg var at et hovedformål med et nordisk økonomisk samarbeid måtte være å oppnå en bedre arbeidsdeling mellom de nordiske land. De enkelte lands myndigheter har som plikt å tjene deres eget lands interesser best mulig, men spørsmålet er om dette kan gjøres på en måte som samtidig er til gagn for de andre nordiske land.

En tollunion kan være et middel til å oppnå en slik arbeidsdeling. Fra norsk side var tanken om en slik union blitt avvist i 1949/50. Norge var på en helt annen måte enn de to andre land blitt rammet av krigen, og måtte føre en prioriteringspolitikk, som la særlig vekt på gjenreisningen og utbyggingen av eksportnæringene. Dette kunne føre til at hjemmenæringene for en tid ikke i samme grad som i de andre nordiske land kunne tilgodeses med eksempelvis byggeløyver og valuta. Samtidig måtte såvel bedriftsbeskatningen som den personlige skatt bli høy.

Denne argumentasjon har imidlertid bare en tidsbegrenset gyldighet. I 1949/50 hadde en gitt uttrykk for at saken formodentlig kunne drøftes på et mer prinsipielt grunnlag omkring 1954/55. Et slikt grunnlag vil foreligge i nær

fremtid i innstillingen fra det felles nordiske utvalg som ble satt ned for å drøfte muligheter for å opprette frihandelsområder for enkelte varegrupper, uten å ta skrittet til en fullstendig tollunion.

De norske regjeringsrepresentanter anså det riktig allerede nå å gjøre oppmerksom på at det fremdeles var en alminnelig utbredt motstand i Norge både mot tollunionen og den variant som frihandelsområdene representerer. Det kunne godt være at denne motstand i betydelig utstrekning bygger på proteksjonistiske synspunkter som det er myndighetenes plikt å holde igjen overfor. Men også fra Regjeringens synspunkt kunne det reises sterke innvendinger mot slike ordninger. Riktignok hadde den tekniske utvikling i etterkrigstiden klart vist fordelene ved de større hjemmemarkeder. Men om etableringen av et større marked gjennom en tollunion eller frihandelsområder skulle føre til nedleggelse av bedrifter, ville det ikke bare bety realøkonomiske tap. En måtte også være forberedt på sterke protester så vel fra bedriftseiernes som fra arbeidernes og fagbevegelsens side. Det er derfor et tvilsomt spørsmål om det er gjennom en tollunion at en best kan vinne forståelse for fordelene ved og betydningen av det større marked. Spørsmålet er derfor: Ville det ikke være bedre å nærme seg arbeidsdelingsspørsmålet på en mer direkte måte enn gjennom tollunionens blindt virkende mekanisme? Kunne det ikke tenkes at det ville være mer formålstjenlig å søke å ta opp fellesprosjekter på nye områder hvor de etablerte interesser ikke skaper motstand?

Den norske regjering mener at det ville være en bedre linje. Så kunne en eventuelt drøfte spørsmålet om tollunionen og frihandelsområder senere. Om en følger en slik linje, burde en søke å finne fram til prosjekter som samtidig kunne bøte på felles svakheter og løse særlige problemer i de enkelte land.

Jeg må her få skyte inn at det etterfølgende i stor utstrekning er en gjentakelse av enkelte avsnitt i mitt innlegg i finansdebatten. Men for å kunne gi et korrekt bilde av hva som faktisk foregikk på møtene i Stockholm, er dette nødvendig.

Et slikt fellesproblem foreligger i den stilling som Vest-Tyskland allerede nå inntar i Europas økonomi og særlig i forhold til de nordiske land. De vest-tyske myndigheter søker å skape store betalingsoverskudd. De oppnår dette ikke så meget gjennom økning av eksporten, slik som det ofte blir påstått. De gjør det mer ved å holde importen nede. Arbeidslønn og levestandard er lav og bremser på importen. Denne vanskeliggjøres også ved toll og proteksjonistiske reguleringstiltak, som ikke minst rammer de nordiske land.

Betalingsoverskuddet brukes som brekkstang til økonomisk ekspansjon i andre land. I mellomkrigstiden søkte det en ekspansjon i Øst-Europa. Men da noe lignende er utelukket i dagens situasjon, søkes ekspansjonen i Mellom- og Syd-Amerika, og likeledes i Mellom-Østen. Det er også tegn på slike forsøk i det Fjerne Østen. For å gjøre dette mulig søker

Tyskland å skaffe seg dollar gjennom EPU-systemet. Dette er grunnen til at landet så sterkt holder både på en tilbakebetalingsordning og en økning av gullandelen i EPU-systemet.

Denne utvikling vil kunne få særlig betydning for de nordiske land. I mellomkrigstiden måtte Norge til tross for den daværende konvertibilitet betale dollar ifølge betalingsavtalen med Tyskland. Vi måtte f.eks. ved import av jern og stål betale høyere priser enn andre land.

Svensk industri føler i dag formodentlig trykket av de tyske eksportpremieordninger og av dumpingpolitikken.

De nordiske stater danner en hjørnestein i EPU-systemet og for øvrig i et hvert betalingssystem i Europa. Dette henger sammen med de nordiske lands tradisjonelle underskudd på Tyskland og Kontinentet for øvrig og det store overskudd på Sterlingområdet. Underskuddet på Vest-Tyskland skyldes særlig importen av stål, maskiner og kjemikalier.

Det burde være en oppgave for det nordiske økonomiske samarbeid gjennom felles produksjonstiltak å søke å redusere denne avhengighet av Tyskland.

Et annet slik fellesproblem er dollarunderskuddet. Riktignok er situasjonen for øyeblikket tilfredsstillende, for så vidt som vi alle sammen har overskudd på dollarbalansen. Men dette har i høy grad sammenheng med slike temporære årsaker som etterslepning av Marshall-hjelp, plasering av amerikanske kontrakter på ammunisjon, amerikanske tilskudd til militære anleggsarbeider og, som i Danmarks tilfelle, salg av jordbruksvarer mot dollar til amerikanske styrker i Tyskland. Til dette kommer at de fleste land fører en stram importpolitikk overfor dollarvarer, og at Europas aktivitetsnivå i 1952/53 har vært lavt. Dollarproblemet kan således når som helst dukke opp igjen. Fellesprosjektene bør derfor også ta sikte på å søke å bedre det enkelte lands og de nordiske lands samlede dollarstilling.

Et tredje fellesproblem er de nordiske lands energiforsyning. Danmarks avhengighet av import er velkjent. Men også Sverige har et stort behov for import av flytende og fast brensel. Sverige har dog betydelige uutnyttede vannkraftressurser. Vi i Norge er klar over at vi med hensyn til potensielle ressurser står i en gunstig stilling. Vi har kullproduksjon på Svalbard, og vi har både absolutt og relativt langt større vannkraftressurser enn praktisk talt alle andre land. Vi har likevel forsyningsvansker. Vi kunne derfor tenke oss villige til å drøfte om det er noen mulighet for på felles basis å kunne løse våre egne energiproblemer samtidig som vi kunne yte tilskudd til dekning av de andre nordiske lands behov.

Før en gikk inn på dette spørsmål ville en imidlertid med utgangspunkt i synspunktet om rasjonell arbeidsdeling ta opp en del svenske produksjonstiltak som en på norsk side hadde vanskelig for å godta.

Den aluminiumsproduksjon som Sverige hadde satt i gang etter krigen, var begrunnet i beredskapshensyn. En kunne til en viss grad forstå denne begrunnelse. Men denne produksjon kunne likevel ikke være hensiktsmessig ut fra en rasjonell arbeidsdeling i Norden. Den står i strid med norske eksportinteresser, selv om den i forhold til det samlede svenske forbruk er liten.

Når det i forbindelse med det såkalte Kvarntorps-prosjektet var gjort gjeldende et tilsvarende beredskapshensyn, måtte en fra norsk side peke på at Norsk Hydro hadde levert kvelstoff til Sverige under hele siste krig. For å beholde det svenske marked hadde Hydro i hele etterkrigstiden holdt langt lavere priser enn verdensmarkedet betinget.

Den ammoniakk som planlegges produsert i Kvarntorp på basis av den gass som bensinproduksjonen gir som biprodukt, vil ikke på forretningsmessig grunnlag kunne konkurrere med kvelstoff fra Norge. Prosjektet måtte derfor være i strid med arbeidsdelingssynspunktet.

Sverige kunne kjøpe frosne fiskeprodukter billigere og bedre fra Norge enn landet kunne produsere selv. De frosne produkter hadde fått økt marked i alle land. En større norsk eksport av slike produkter til Sverige ville ikke komme i konflikt med svenske produsentinteresser, all den stund en måtte regne med en betydelig økning av den totale etterspørsel. Når norsk eksport innskrenkes til kr. 750 000 pr. år, og salgsområdet dessuten er geografisk begrenset, foreligger et inngrep i den naturlige arbeidsdeling mellom de to land.

På samme måte så en på støtteordningen til fordel for de svenske islandsfiskere. Norge hadde før krigen hatt et betydelig marked for fetsild i Sverige. Denne eksport var nå blitt redusert til noen få hundre tonn på grunn av svenske restriksjoner. En satte pris på at de svenske myndigheter hadde stått mot et krav fra fiskerne om avgift på all importert fisk til fordel for den svenske fiskerinæring. Fra norsk side måtte en legge betydelig vekt på at slike avgifter heller ikke ble innført senere.

I den påfølgende dags drøftelse ble også den svenske fettordning brakt inn. På grunnlag av en frivillig avtale i fjor med «Jordbruksnämnden» bruker de svenske margarinfabrikkene en innblandingsprosent på 35 for svensk vegetabilisk olje. Dette har ført til at norsk eksport av hvalolje og herdet fett er gått tilbake, til tross for at hvaloljen på fettbasis er 60 øre pr. kilo billigere enn den svenske olje. En måtte henstille at det ikke ble innført varige slike ordninger.

En avsluttet dette avsnitt med å fremheve at skulle landene utelukkende bygge på beredskapssynsmåter eller snevre nasjonale hensyn, ville det være lite grunnlag for samarbeid over landegrensene. En kunne illustrere konsekvensen ved å nevne de norske skipsbestillingene ved svenske verksteder. Disse bestillinger hadde før krigen vært en vesentlig faktor

ved oppbyggingen av den svenske verkstedindustri. Også i etterkrigstiden har de norske bestillinger vært av stor betydning for denne industri og samtidig for Sveriges hele økonomi. Norge har fått gode skip, og vi har til dels oppnådd gunstige kredittvilkår. Det står likevel tilbake at siden frigjøringen har Norge til betaling for norske skip overført valuta til Sverige utover våre eksportinntekter for bortimot 2 milliarder norske kroner. Dette motsvarer ikke langt fra hele økningen i Sveriges valutabeholdning etter krigen. Allerede i dag og enda mer i de kommende år vil de norske kontraheringer som beløper seg til omlag 1,9 milliarder norske kroner fram til 1957, være helt bestemmende for sysselsettingen ved de svenske verksteder.

Det kunne både anføres sysselsettingshensyn og valutahensyn til fordel for en sterk ekspansjon av den norske skipsbyggingindustri. Kapasiteten ved norske verksteder er økt noe etter krigen, men vi anser det likevel riktigst fortsatt å bygge en vesentlig del av vår flåte i utlandet, og ikke minst i Sverige. Vår holdning til slike arbeidsdelingsspørsmål måtte imidlertid avhenge av at en kunne finne forståelse for tilsvarende synspunkter i de øvrige nordiske land.

Om en skulle søke å bygge ut det nordiske samarbeid med det bevisste formål for øye å råde bot på felles og det enkelte lands svakheter, ville en fra norsk side peke på at vårt land er inne i en utviklingsfase der grunnproblemet er at vi i økende grad føler virkningene av den meget hurtige utvikling mot større produksjonsenheter. Denne utvikling foregår særlig hurtig på de felter der Norge bør ta sikte på, eller er henvist til, å søke en ekspansjon. Utviklingen illustreres i tankflåten, der et tankskip før krigen på 9000 tonn var et stort skip og betinget en kapitalutgift på kr. 60.000-70.000 pr. mann. I dag må båtene opp i 28.000-32.000-38.000 tonn med en kapitalutgift pr. mann på nærmere 1 million kroner. Tilsvarende er utviklingen i smelteverksindustrien, der f.eks. kapitalutgiften pr. mann i aluminiumsindustrien er ca. ½ million kroner. Utbyggingen av fossekraften er også meget kapitalkrevende.

Når det gjelder kraftforsyningen, har vi riktignok allerede i dag et forbruk dobbelt så høyt som i Sverige. Men tross dette, og til tross for en meget hurtig utbygging etter krigen, var det fortsatt et udekket kraftbehov, særlig på Østlandet i et par av vintermånedene. Skulle en drøfte et samarbeid på energiforsyningsområdet i Norden, kunne det fra norsk side bare være på det grunnlag at en ved tillegg til den ordinære kraftutbygging kunne skaffe ekstra kraft for å bedre den norske forsyning. Det er ingen alminnelig tilslutning i Norge til tanken om eksport av kraft på vanlig kommersielt grunnlag. *Det norske utgangspunkt måtte derfor alltid være spørsmålet om en kunne oppnå en tilstrekkelig norsk forsyningsmessig fordel ved fellesnordiske prosjekter.*

Til illustrasjon av hvorledes en slik fordel kunne tenkes oppnådd, la en fram følgende idéskisse: La oss sette

at vi over en periode på 10-15 år søker å bygge ut en del kraftkilder i Norge slik at kraftproduksjonen kan økes med illustrasjonsmessig 10 milliarder kWh - stadig som *tillegg* til den normale utbygging. Dette tillegget ville svare til omlag 50 prosent av Norges og 45 prosent av Sveriges produksjon i dag. Omkostningene ville formodentlig ligge et steds mellom 1 1/2 og 2 milliarder norske kroner. Fordelingen av kraften måtte skje med eksempelvis 5/10-6/10 for Norge, 2/10-3/10 på Sverige og 2/10 på Danmark. Forutsetningen måtte være at Sverige finansierte sin andel helt ut, og at Danmark også i størst mulig utstrekning gjorde dette. Ellers måtte en søke å oppnå så store lån i Den internasjonale Bank som mulig, eksempelvis 30-40 prosent av totalbeløpet. Disse lån forutsettes i sin helhet å komme Norges andel tilgode. Resultatet ville altså bli at Sverige og Danmark ville få kraft i forhold til sin kapitalinnsats, og at Norge ville få mellom 5/10 og 6/10 av kraften mot på egen hånd å bære finansieringen av 2/10 eller 3/10. En ville ikke legge skjul på at fordelene i høy grad ville være på norsk side. Spørsmålet var om tanken likevel hadde en slik interesse fra svensk side at den kunne tenkes som grunnlag for samarbeid.

En måtte legge en vesentlig vekt på å utnytte de fordeler som samkjøringen kunne gi. En kunne regne med etter hvert om nettene, helligdagene og i flere av sommermånedene å få til overs en betydelig mengde spillkraft som kunne leveres til Danmark. Gjennom samkjøringen måtte en få forbindelse med de dampkraftverker som er under bygging i Syd-Sverige, slik at en kunne få toppkraft tilbake til Østlandsområdet i et par av vintermånedene.

På spørsmål om hvilke produkter som kunne komme på tale, ble uttalt at en naturligvis ikke kunne diskutere dette konkret på det nåværende tidspunkt. Det måtte Vassdragsvesenet og tekniske eksperter drøfte i tilfelle saken blir aktuell. Men for å illustrere tankegangen kunne en tenke seg at en baserte seg på kraftkildene i Telemark som sentrum med overføringslinje i nærheten av Oslo og fram til en forbindelse med 380 000 voltsledningen fra Harsprånget til det svenske fordelingssentrum ved Halsbärgen ved Örebro. Fra det nevnte sentrum i Norge kunne det bli spørsmål om å bygge overføringslinjer til Vestlandet, f.eks. til Stavanger og Hardangerområdene, for å utnytte de forskjellige nedbørsforhold og reguleringsmuligheter.

Utbyggingen måtte skje for norsk regning, og leveringen til de andre land måtte i tilfelle ordnes ved langsiktige avtaler, f.eks. over 25-30 år.

En regner på norsk side med at utviklingen av de militære anleggsarbeider vil gi tilstrekkelig arbeidskraft.

Om prisspørsmålet ble uttalt at en ikke kunne legge til grunn de vanlige prinsipper som nå gjelder i Norge. Disse bygger på sosiale hensyn og fordelingshensyn som ikke har relevans over landegrensene. I Sverige blir reproduksjonsutgiftene lagt til grunn, slik at det gjennom

kraftprisen skaffes til veie midler til å finansiere videre utbygging. Tilsvarende prinsipper måtte anvendes i dette tilfelle. Likeledes måtte det være klausuler om korreksjoner fra framtidig prisstigning.

Det var de konkrete prisbestemmelser og andre leveringsvilkår i kontrakten mellom Trondheim by og Stockholm stad som måtte bli avgjørende for den norske regjerings holdning til det såkalte Nea-prosjektet. Denne avtale har vakt sterk motstand i Norge, til dels bygd på et prinsipielt grunnlag, men også på innvendinger med hensyn til priser og leveringsvilkår. Den norske regjering hadde ikke tatt opp denne sak. I tilfelle den selv hadde gjort det, ville den ha festet seg ved andre muligheter. Den er likevel villig til i prinsippet å gå inn for eksport av kraft, om den kunne tjene norske interesser. Fordelen her måtte bestå i å få finansiert et prosjekt som ville være for stort for Trondheim alene. Men Regjeringen kunne meget vanskelig forsvare vilkårene i kontrakten. Når Trondheim kommune hevdet at vilkårene var gunstige i sammenligning med priser i Norge for øvrig, var dette, som allerede nevnt, på et grunnlag som ikke hadde gyldighet over grensen. Det var mer rimelig å sammenligne med kraftprisen i Sverige. Sverige solgte spillkraft til Danmark for 2,5 svenske øre. I henhold til Limingen-konksesjonen leveres kraft til Norge for 4,6 øre.

Når det gjaldt de enkelte konkrete prosjekter det ellers kunne bli tale om som ledd i et avtalt nordisk økonomisk samarbeid, måtte en ha for øye hva en tidligere hadde uttalt om nødvendigheten av å søke å avbøte de felles svakheter ved Nordens stilling overfor omverdenen. I alle nordiske land gjør seg gjeldende et sterkt økende importbehov for kunststoffer i nylonsektoren. Disse stoffer produseres med utgangspunkt i karbid. Norge kan formodentlig lage karbid billigere enn de fleste andre land i verden. Det norske marked for nylonprodukter er imidlertid for lite til å muliggjøre lønnsom produksjon. Forskningsoppgavene ville også bli for store for et lite land. Det burde derfor være av interesse å drøfte om en på felles nordisk basis kunne skape grunnlag for en slik bedrift.

For å minske avhengigheten av import av stål fra Tyskland burde overveies om det er muligheter for å komme fram til et organisert samarbeid mellom stålverkene i Norden. Hver for seg er disse små enheter. Men ved en slik produksjonsfordeling, som er vel kjent mellom stålverkene overalt i verden, ville en kunne bøte på denne svakhet. Av spesiell interesse måtte være å drøfte spørsmålet om å bygge et nordisk tynnplateverk. Det norske verk ville selv med moderniseringer bli for lite til å kunne klare seg i konkurransen med de store verker ute i verden. Det samme gjaldt vel også om det svenske verk. Tilsammen er imidlertid forbruket i Norden ca. 300 000 tonn, som anses for å være minimumsstørrelsen for en lønnsom enhet. Da saken i sin tid ble reist fra norsk side, ble den avvist på det grunnlag at en hverken i Sverige eller i Danmark ønsket noe

importmonopol, som disse land anså som en forutsetning for å sikre avsetningen fra et slikt verk. Fra svensk og dansk side er sagt at en ønsket å kjøpe der hvor prisen er billigst. Det grunnleggende og ubesvarte spørsmål var imidlertid om et verk som tok sikte på å dekke Nordens behov, kunne bygges på lønnsom basis. Dette burde undersøkes.

Når det gjaldt den såkalte Boliden-konsesjonen, var en fra norsk side klar over at den svenske regjering hittil ikke hadde vært part i saken. Skulle konsesjon gis, måtte det i tilfelle være på det grunnlag at det ble opprettet et norsk selskap, og at avregningsprisene ved eksport ble fastsatt slik at det ble en rimelig fordeling av inntektene mellom de to land. Disse synspunkter hadde vært lagt fram for direktør Swartz i Boliden. Han hadde fremhevet at ønsket om å få et svensk datterselskap i Norge var begrunnet i problemet med dobbeltbeskatning. Dette spørsmål ville selskapet nå ta opp med de svenske myndigheter.

Interessen for svensk transitt over den såkalte «Trondheimsled» er stor i Norge. Mange på norsk side hadde sikkert overdrevne forestillinger om hva løsningen av denne sak kunne bety økonomisk for distriktet. Da det var satt ned en spesiell komite til å utrede spørsmålet, ville en ikke gå inn på det ut over å nevne et par synspunkter. En er i Norge klar over at oljeimporten står i forgrunnen for den svenske interesse.

Da en formodet at beredskapsmessige hensyn spilte inn, ville en kunne forstå om en fra svensk side ikke ønsket å basere seg på import av olje over Trondheims oljehavn, som ligger vest for byen. Det er kjent at et datterselskap av et norsk oljeselskap hadde utformet et utkast til en kontrakt med et tilsvarende svensk oljeselskap om et anlegg i Hommelvik. Dette avtaleutkast var kommet i stand uten medvirkning fra norske myndigheters side. Men da det forelå et kontraktutkast, var det ønskelig at det fra svenske myndigheters side ble tatt standpunkt til spørsmålet om finansiering av utgiftene ved innsprengning av anlegget i fjell.

Når det gjaldt den alminnelige transitt-trafikk, pekte en på den store utbygging som er foretatt av Trondheims havn, nettopp med henblikk på å legge grunnlaget til rette for en økt svensk transitt. Fra norsk side måtte en anmode om at grunnlaget for de forhandlinger som nå skal føres, måtte være avtaler om rasjonelle jernbanetakster, slik at det ikke lenger, som nå, framstiller seg som privatøkonomisk lønnsomt å importere varer til Østersund over Göteborg, som ligger 80 mil borte, framfor over Trondheim, hvorfra avstanden er 25 mil.

Til slutt ble det uttalt at en var klar over at det vel kunne fortone seg slik fra svensk side at det ikke var noen indre sammenheng mellom de forskjellige saker som ble nevnt. Men det var nødvendig likevel å se disse saker i *politisk* sammenheng, om en ville komme noen vei i en fruktbarere diskusjon om det nordiske samarbeidsproblem.

Jeg har gjengitt det norske opplegg så utførlig for å gi Stortinget grunnlag for en vurdering av de synsmåter som er blitt lagt fram av Regjeringens representanters side.

Når jeg nå går over til å gjengi de svenske synsmåter, blir det en litt mer summarisk gjengivelse, idet jeg går ut fra at Stortinget er mest interessert i selve konklusjonene.

Fra svensk side ble med hensyn til det norske utgangspunkt om å finne fram til en rasjonell arbeidsfordeling mellom landene uttalt at Sverige naturlig nok var interessert i en slik arbeidsfordeling. Men denne måtte grunne seg på avtaler i de konkrete tilfelle. Hvert land var suverent og måtte kunne sette i gang de prosjekter det anså tjenlige. Som alminnelig regel måtte gjelde at en måtte kjøpe der en kunne få varen billigst og selge der hvor en kunne få best pris for den.

Det framkom uttalelser om at det ikke ville bli kritisert fra svensk side om Norge bygde et raffineringsverk for kopper eller bygde ut sin skipsbyggingsindustri.

Det må vel som en innskutt kommentar kunne sies at dette på ingen måte stemmer med de svenske verksteders egen oppfatning og interesser. Dette er sikkert også tilfellet overfor den annen anførsel som framkom, om at Sverige i den første etterkrigstid kunne ha bygd ut sin flåte på bekostning av Norges. Forholdet er vel at de svenske redere gikk til kontraheringer i den utstrekning de synes det var forsvarlig.

Når det gjaldt Kvarntorp-prosjektet, ble framholdt at de beredskapsmessige hensyn bare var påberopt til fordel for den produksjon av bensin som var hovedformålet med tiltaket. Denne produksjon ble satt i gang i 1942 for å avhjelpe den situasjon som Sverige var kommet inn i ved at landet i det året bare ble tilført ca. 80 000 tonn bensin og brenselolje utenfra. Av den oljeholdige skiferen var det mulig å utvinne 70 000-80 000 tonn bensin pr. år. Denne produksjon hadde vært av vesentlig betydning for Sveriges beredskap. Produksjonen faller dyr, og staten måtte skyte til store tilskudd til anlegget, som for øvrig nå er helt avskrevet. Det er imidlertid mulig å redusere omkostningene ved å utnytte biproduktene. Således utvinnes allerede ca. 20 000 tonn svovel. Ved prosessen får en en gass som det hittil ikke er funnet noen anvendelse for. Den foreslås nå brukt til framstilling av ammoniakk, som kan foredles videre i kvelstoff-fabrikken i Köping. Selv om det ved salg til Köping-fabrikken legges til grunn vanlige importpriser for kull som danner basis for fabrikkens øvrige produksjon, vil denne anvendelse redusere utgiftene ved bensinproduksjonen med ca. 2 millioner kroner pr. år.

Når det fra norsk side ble spurt om en ikke kunne utnytte gassen til andre formål, f.eks. elektrisk kraft, ble nevnt at det ville være mindre lønnsomt og utbringe bare ca. 1 øre pr. kWh. Dessuten ville det ikke dreie seg om mer enn 50 millioner kWh pr. år.

Fra svensk side ble gjort gjeldende at med det stadig økende behov for kvelstoff ville den norske eksport ikke gå

ned. Men det ble innrømmet at produksjonen ville bety en reell potensiell reduksjon i Norges eksportinntekter. Det har aldri fra den svenske regjerings side vært gitt noe tilsagn om å hindre denne utnyttelse, og Riksdagen hadde allerede i 1952 i prinsippet godtatt dette prosjekt.

For dette punkts vedkommende kom en således ikke fram til noen endelig avklaring. Det kan neppe benektes at den gass som nå går tapt, kan anvendes til kvelstoff, slik at omkostningene ved framstilling av bensin blir redusert. Men den samlede produksjon av bensin og kvelstoff vil fortsatt være ulønnsom på forretningsmessig grunnlag. Derfor ble det også fra norsk side framholdt at det var mest rimelig at Sverige selv bar sine beredskapsutgifter og ikke søkte å velte dem over på Norge. Vi var således like mye opptatt av tendensen som av de aktuelle virkninger på norsk eksport.

Fra svensk side var det interesse for et kraftsamarbeid etter de idéskisser som var lagt fram. Det ble gitt en del opplysninger om den svenske kraftforsyning. Nyere beregninger som tok fullt hensyn til moderne tunnel- og reguleringsteknikk, hadde gjort det mulig å øke anslagene over nyttbare kraftressurser opp til bort imot 80 milliarder kWh, mot vel 40 milliarder ifølge beregninger foretatt etter første verdenskrig. Det var en tilfredsstillende kraftbalanse i Sverige nå. I gode vannår blir maskinkapasiteten ikke fullt utnyttet. Landet ville i 1960 ha en «tørrårsreserve» på mellom 5 og 10 prosent. Produksjonsprisen på kraft fra Harsprånget lå på ca. 0,7 sv. øre, og selv med overføringsutgiften ned til Halsbärgen ble kraftprisen ikke mer enn litt over 1 sv. øre. Det var fremdeles vannfall tilbake som kunne bygges ut til en lignende pris. Toppbelastningen ble dekket av store dampkraftverker som kom opp i 12 1/2 prosent av den totale produksjon. Det er full samkjøring over hele Sverige. For tiden er to nye store dampkraftverk under bygging i Syd-Sverige. Den store 380 000 volts ledning fra Harsprånget til Halsbärgen var nå under forlengelse nedover til Göteborg og Malmö med forbindelse til disse nye varmekraftverker. Det blir levert spillkraft til Danmark, men til 1,6 sv. øre og ikke til 2,5, som opplyst fra norsk side. For så vidt en kunne finne fram til et grunnlag for samarbeid, ville det være en selvsagt forutsetning at Norge skulle kunne få tilbake kraft fra varmekraftverkene i vintermånedene for å dekke sitt underskudd.

Da det bare forelå en idéskisse, var det enighet om at en ikke skulle foreta seg noe ytterligere fra svensk side. Den norske regjering ville søke kontakt med Stortinget for å bringe på det rene om det var tilslutning til en slik idé. Hvis dette var tilfellet, måtte en la Vassdragsvesenet bearbeide de nærmere prosjekter. Det ville så deretter bli spørsmål om forhandlinger om alle de andre økonomiske og tekniske punkter som måtte inneholdes i en slik kontrakt.

Med hensyn til «Trondheimsleden» ble det fra svensk side bekreftet at interessen først og fremst gjelder oljeforsyningen.

Den svenske regjering var villig til å søke denne sak løst gjennom de to private selskaper. Men det kunne bli spørsmål om en erklæring fra norske myndigheters side om at denne oljehavn også kunne benyttes i krigstid. Det måtte bli en sak på svensk side å løse det indre finansieringsproblem som måtte oppstå i forbindelse med fjellanlegget.

På uttrykkelig spørsmål ble det fra svensk side erklært at en naturlig utvikling av den alminnelige transitt ikke skulle bli hindret gjennom diskriminatoriske jernbanetakster.

Når det gjaldt spørsmålet om mulig samarbeid på stålområdet, var det enighet om at saken fra norsk side skulle bearbeides, og at den også skulle drøftes på svensk side gjennom Järnkontoret. På samme måte ville spørsmålet om et nordisk samarbeid for bygging av et tynnplateverk bli bearbeidet.

På norsk side skulle det settes i gang et arbeid for å finne ut mulighetene for å få i gang produksjon av nylon og andre kunststoffer på grunnlag av norsk karbid.

Den svenske finansminister uttalte at spørsmålet om dobbeltbeskatningen for Bolidens vedkommende ikke skulle bli noe avgjørende problem.

Når det gjaldt fiskerispørsmålene, ble det fra svensk side vist til at det i Norge også var atskillige reguleringer som kunne sies å være til skade for de svenske fiskerier, som i dag er en eksportnæring. Således ble nevnt forbudet mot ilandføring av fisk. Det ble enighet om at den norske fiskeriminister skulle drøfte denne sak med statsråd Nilsson under det forestående møte i København om Nordsjøfisket.

For den svenske fettordnings vedkommende ble nevnt at årsaken var å finne i den store avlingen i 1953. Den svenske regjering så imidlertid med en viss bekymring på at det arbeid som i sin tid av beredskapsmessige grunner ble satt i gang for å øke den svenske produksjon av vegetabilsk fett, hadde ført til et overskuddsproblem. Det var derfor meningen å innføre slike prisbestemmelser for svensk produksjon at den ville avta. Derfor skulle det ikke være grunn til fra norsk side å være frykt for eksporten av hvalolje og herdet fett. Allerede den prisforskjell som var blitt nevnt fra norsk side, var etter vedkommende statsråds mening et godt argument til fordel for å redusere produksjonen av fett. Svenske myndigheter ville gjerne drøfte saken, og det var enighet om at en fra norsk side skulle laget et opplegg etter nærmere konferanse med de norske herdningsfabrikker.

Under den annen dags drøftelse tok en opp spørsmålet om en nytt skipslån i Sverige. En hadde opprinnelig ment å holde lånespørsmålet utenfor konferansen. Riksbankdirektør Lemne hadde imidlertid i en konferanse tidligere på dagen uttalt at vel var myndigheten til å gi samtykke til utleggelse av så vel innenlandske som utenlandske lån tillagt Riksbanken, men tillatelsene ble alltid gitt etter underhåndskonferanse med

Finansdepartementet. Derfor burde det nye lån omtales under konferansen. Fra den svenske finansministers side ble det sagt at spørsmålet om nytt lån kunne Riksbanken selv ta standpunkt til. En slik tillatelse foreligger nå fra Riksbanken. Handelsdepartementet tar kontakt med de svenske banker på vanlig måte med henblikk på å legge ut et lån på 50 millioner svenske kroner i løpet av våren.

Formannen i et av opposisjonspartiene her i Stortinget har bedt om at jeg i forbindelse med denne redegjørelse også skulle komme inn på spørsmålet om utenlandske lån i alminnelighet. Jeg går ut fra at presidenten tillater det.

Det synes, i all fall i en del av pressen, å herske en viss misforståelse om en slags sammenheng mellom det nye lån i Sverige og de saker som ellers er drøftet. Jeg skal derfor få opplyse følgende: Da en våren 1951 drøftet en alminnelig utvidelse av frilistene, kom også spørsmålet opp om å ta med skip eller enkelte typer av skip. En tok kontakt med de svenske myndigheter med sikte på å få en fast ordning slik at de svenske verksteder kunne gi samme kredittvilkår på alminnelige lasteskip som før krigen. Den gang ble i alminnelighet gitt kreditter for ca. 70 pst. av byggesummen over 7 år. Hvis en kunne oppnå tilsagn om tilsvarende vilkår nå, ville en være villig til å sette slike skip på friliste. Da Norges betalingsstilling på det tidspunkt var gunstig, mente de svenske myndigheter at de ikke uten videre kunne godta en slik ordning fullt ut. De var imidlertid villige til å akseptere den for «basis»-prisenes vedkommende, men ikke for de såkalte «ekstras» og glideskalatillegg. En ga da uttrykk fra norsk side for at en regnet med svensk velvilje om en senere måtte finne det nødvendig å oppta lån på det svenske marked for å klare den sterke belastning som særlig ville gjøre seg gjeldende i årene 1953-55. De svenske myndigheter fant ikke å kunne gi noe ubetinget tilsagn den gang, men sa seg villige til å overveie slike lån dersom den økonomiske situasjon og pengemarkedets stilling tillot det. Saken ble aktuell i fjor høst, og som kjent la en ut et lån på 50 millioner svenske kroner. En gjorde i den forbindelse klart at en ønsket å komme tilbake til spørsmålet om et nytt lån i 1954. I år vil det bli en øking i leveransene av skip fra Sverige på hele 200 millioner kroner.

I november i fjor ble det på svensk side sagt at en kunne regne med å få adgang til å legge ut et slikt lån i april måned i år. Det er således dette løfte som nå er innfridd.

En må formode at det er økingen i leveransene av skip fra Sverige på 200 millioner kroner som har fått enkelte aviser i Norge til å tro at vi søkte lån i Sverige for et tilsvarende beløp. Dette er ikke tilfellet. Vi har bare drøftet et lån på 50 millioner svenske kroner i vår.

Når det har vært sagt at et nylig avsluttet svensk lån i Sveits skal ha sammenheng med det svenske lån til Norge, er det også grunn til å korrigere enkelte misforståelser.

Etter utleggelsen av det norske lån i fjor høst, var det adskillig kritikk i Sverige over at lånet var gitt. Enkelte svenske aviser mente at det ville svekke Sveriges stilling, bl.a. i EPU. Det må vel kunne sies at dette nå av Riksbanken til dels er blitt brukt som et påskudd til å ta opp lånet i Sveits. Hovedformålet med dette lånet, som er gitt i frie sveitserfrancs, er imidlertid å styrke Sveriges dollarbeholdning. Dette svenske lånet er således et regulert valutalån som den svenske Riksbank er interessert i å ta opp for å styrke dollarposisjonen, bl.a. med tanke på den påkjønning som en konvertibilitet ville kunne føre med seg.

Det har ikke, slik som det har vært sagt i en del aviser, vært ført norske låneforhandlinger i Sveits.

Det som har hendt, er følgende: I fjor sommer forespurte en herværende megler om Norge var interessert i et lån i Sveits. Vi svarte at vi var villige til å diskutere et konkret forslag. Vi fikk en skisse fra en enkelt sveitsisk bank. Det har imidlertid vært vanlig å oppta lån i Sveits gjennom et konsortium, og det viste seg at da banken tok forbindelse med dette konsortium, ville det ikke være med på det, nærmest av prestisjegrupper. Det ble imidlertid meddelt at banken senere ville vende tilbake til spørsmålet om et lån til Norge. Vi skulle fra norsk side ikke foreta oss noe. Imidlertid fikk Handelsdepartementet i februar måned i år fra to forskjellige meglere i Oslo forespørsel om eventuell interesse i sveitsisk tilbud om lån. Vi viste til den forståelse vi hadde, at bankene selv ville melde seg hos oss. Da imidlertid meglerne påny vendte tilbake, ble det fra Handelsdepartementet forespurt i vedkommende sveitsiske bank hva disse henvendelser fra meglerne skulle bety. Det ble svart tilbake, at det pågikk forhandlinger om et svensk lån og også om et lån fra Italia. Det ville derfor være hensiktsmessig å vente med spørsmålet om eventuelt lån til Norge inntil disse lån var avviklet.

Vi vender derfor på om de sveitsiske banker kommer til å henvende seg hit. Vi har således ikke til hensikt å reise lånespørsmålet selv. Men jeg vil gjerne tilføye at vi selvsagt er interessert i lån fra Sveits på rimelige vilkår.

Når det gjelder spørsmålet om lån i Den internasjonale bank, kan opplyses at det er på det rene at Norge kan få et lån på 25 millioner dollar til en rente på 3 3/4 pst., men hvor vanlig avsetning til garantifond på 1 pst. kommer i tillegg til den utstrekning lånet av banken ikke blir plasert på det frie marked. Grunnen til at forhandlingene om lånet har trukket så i langdrag, er at banken, som er en verdensbank, må sette opp alminnelige låneformularer som skal passe for nær sagt hvilket som helst land i verden. En del av de vanlige bestemmelser i disse formularer er slike at vi har ment ikke å kunne godta dem. Blant de vanskeligheter som er oppstått, er således en såkalt «negativ pantsettelsesklauseul». Den går ut på at hvis den norske stat skulle pantsette noen av sine aktiver, skal banken også få pant på like grunnlag. Da den norske stat aldri har pantsatt

og heller aldri kan tenkes å pantsette sine eiendeler, har en for statens vedkommende akseptert denne formulering, som for øvrig er gått igjen i alle norske statslån helt siden før siste krig. Vanskelighetene bestod i at banken ønsket å ta med det som på engelsk kalles «political subdivisions» som i Norge først og fremst vil si kommuner og fylkeskommuner. Det er klart at disse ikke skal kunne pålegges å pantsette sine eiendeler for statens forpliktelser. Det måtte være naturlig for dem, som før, å oppta lån til en rekke av sine formål uten at statens låneformål bringes inn.

Denne sak er nå ordnet slik at fylker og kommuner holdes utenfor.

Det punkt som ennå ikke er helt avklart knytter seg til Norges Banks stilling. Verdensbanken ønsker i relasjon til lånet å betrakte Norges Bank som en slik «subdivision». Det har ikke vært vanlig at Norges Bank har stillet sikkerhet for lån. Bankens styre og representantskap har ønsket å bringe på det rene hvorvidt banken har lovlig adgang til å stille sikkerhet. Det kan nemlig tenkes situasjoner hvor dette ville være aktuelt og formålstjenlig. Således kan Norges Bank i forbindelse med gjennomføring av konvertibilitet tenke seg at det kunne være hensiktsmessig å overføre en del av bankens gullbeholdning til f.eks. Federal Reserve i De Forente Stater som sikkerhet for kreditter som brukes for å utjevne svingninger som en konvertibilitet kunne føre med seg. Spørsmålet om Norges Banks adgang til å stille sikkerhet er forelagt Justisdepartementets lovavdeling. Norges Banks representantskap er innkalt til møte den 8. april for å ta standpunkt til en erklæring som i tilfelle måtte gå ut på at for så vidt Norges Bank skulle ha adgang til det, og faktisk stiller sikkerhet, skal denne sikkerhet også omfatte lånet i Verdensbanken, med mindre noe annet deretter blir avtalt. Jeg vil presisere at det dreier seg om en negativ klausul, d.v.s. at den blir ikke aktuell medmindre Norges Bank ville stille sikkerhet i sine eiendeler til andre formål.

Hambro: Jeg er sikker på at alle Stortingets medlemmer med levende og spent interesse har fulgt handelsministerens redegjørelse for de drøftelser som har funnet sted i Sverige, og også for de drøftelser som har funnet sted angående et eventuelt lån i Den internasjonale bank. Men det forekommer meg ganske klart at det er ugjørlig for Stortinget i dag å diskutere denne redegjørelse på grunnlag av hva man har hørt fremført én gang. Jeg kunne tenke meg - og derom har der også blitt ført visse drøftelser med statsministeren - at denne redegjørelse blir utlagt, og at den blir behandlet i Stortinget sammen med Regjeringens redegjørelse for de nordiske forhandlinger som har vært ført, og som har resultert i en innstilling, som Regjeringen ennå ikke har tatt standpunkt til. Jeg går ut fra at presidenten da vil foreslå en slik fremgangsmåte. Men jeg vil gjerne stille et par spørsmål til opplysning for Stortingets medlemmer.

Når det gjelder vassdragsavtaler med Sverige, har vi i komplekset av Karlstad-overenskomster en alminnelig konvensjon om vassdrag som flyter fra det ene land til det annet, om regulering og om utnyttelse av disse vassdrag og de kraftkilder de måtte by på. Vassdragsoverenskomsten med Sverige, som har en løpetid av 50 år, løper ut den 1. januar 1956. En oppsigelse av denne vassdragsavtale måtte ha funnet sted 5 år før den utløper. Hvis ikke, fornyes den automatisk for 50 år. Jeg vil gjerne spørre om Regjeringen i 1950, som var det år da oppsigelse måtte ha funnet sted, har foretatt noe for å drøfte en fornyelse eller en omdannelse av denne Karlstad-avtale om vassdragene. Jeg går ut fra at der et sted innen regjeringskontorene må finnes en systematisk oversikt over Norges traktater, deres løpetid og deres oppsigelsesfrister. Det er mulig at Regjeringen konfererte med Stortinget i 1950 om en eventuell oppsigelse eller om en stilltiende fornyelse av denne avtale med Sverige. Jeg er ubekjent med det. Men jeg kan ikke vite om der ikke har kunnet finne en drøftelse sted for lukkede dører på et tidspunkt da jeg representerte Norge utenfor landet.

Når det gjelder spørsmålet om transitt, har vi også i Karlstad-overenskomstene en transittavtale med Sverige. Den har en løpetid av 30 år ad gangen, og også den må oppsies med 5 års varsel. Da transittavtalen med Sverige ikke ble oppsagt forrige gang, vil den utløpe i 1966, og den må eventuelt fra norsk side eller fra svensk side oppsies i 1961. Jeg går ut fra at der intet er skjedd i denne sak siden Stortinget ikke har fått noen meddelelse om det.

Jeg vil gjerne henstille til Regjeringen å ha all oppmerksomhet henvendt på disse avtaler og betimeligheten av eventuelt fra norsk side i god tid på forhånd å drøfte spørsmålet om en fornyelse eller en oppsigelse eller en forandring. Etter mitt personlige syn er ingen av disse avtaler lenger tilfredsstillende for Norge, og det burde komme under overveielse å få dem endret, hvilket vel neppe ville møte noen sterk motstand i Sverige for visse avsnitts vedkommende.

Endelig var der et spørsmål jeg gjerne ville stille, eller jeg kunne si en henstilling jeg ville rette til Regjeringen. De spørsmål den ærede handelsminister har vært inne på i dag, og særlig spørsmålet om en fordeling innen de nordiske land av produksjonen under hensyn til produksjonsmulighetene og naturvilkårene, har jo i virkeligheten en nøye sammenheng med de inngående drøftelser som fant sted før den annen krig. Der var i de nordiske land oppnevnt komiteer som i alminnelighet hadde tilsvarende navn. I Sverige het den «för ekonomisk krigsberedskap». Dens formann var general Åkerman. I Norge hadde man en tilsvarende komite, hvis formann for det praktiske arbeides vedkommende var direktør Ravner, som da var direktør i Norsk Hydro. Den finske komites formann var landshøvding Ramsey, som siden ble utenriksminister i Finnland. Hvem der var formann i den danske komite, husker jeg ikke.

Disse komiteer drøftet inngående en rekke av de spørsmål om fordeling av produksjonen som er aktuelle i dag, fra finsk side f.eks. forpliktelse til ikke å utbygge Imatra til bruk for kvelstoffproduksjon, mot at Norge leverte Finnland det kvelstoff som Finnland hadde bruk for. Der var lignende bestemmelser mellom landene for å regulere produksjonen med tanke på en absolutt avsperring under en ny verdenskrig, en blokade. Der var overveielser om felles utnyttelse av transportsystemer, o.s.v. Vi hadde besøk i Oslo ihvertfall én gang av lederne for komiteene i de andre nordiske land. Der var et møte i den utvidede utenrikskomite i lagtingsalen, hvor vi hørte general Åkerman og de andre.

Der var gjort et stort forarbeide. Om jeg ikke husker feil, var det 46 spesielle utredninger om de produksjonsmuligheter vi hadde og om en fordeling med tanke på en avsperring. Disse utredninger ligger sikkert alle nu i arkivet, formodentlig i Handelsdepartementet. Det er et spørsmål om det ikke vil være av interesse å gi Stortinget i en summarisk form en oversikt over hva der her foreligger, fordi man da ikke vil være i den nødvendighet å gjøre om igjen et arbeide som meget omhyggelig var gjort gjennom de personer og institusjoner som man da mente var de aller best skikkede. Det er klart at skal man gå videre frem under drøftelser av det nordiske samarbeide, som vi alle er interessert i, vil det være ikke bare ønskelig, men nødvendig, å ha en oversikt over de muligheter som foreligger, og som har vært utredet såvidt inngående.

Det er vel en given ting at meget få medlemmer av det nu forsamlede storting har noen personlig erindring om disse ting. De forelå ikke for almenheten, det var bare de som satt i den utvidede utenrikskomite dengang, som hadde adgang til i en viss innskrenket grad å følge med i disse ting. Det var verdifullt, det tror jeg alle var enige om som hadde noen forbindelse med det dengang, og det ville være lite tilfredsstillende om det skulle være en død skatt.

Jeg vil ikke be Regjeringen om noe annet enn å overveie hvorvidt man burde gi Stortinget en summarisk oversikt over de resultater man var kommet til, en oppstilling av de produksjonsgrener som i særlig grad skulle tilgodesees i Norge, de tilsvarende produksjonsgrener som skulle tilgodesees i Sverige - Finnland er vel nu glidd ut - og også i Danmark, som jo hadde en like stor interesse som vi av å være med i disse ting. Jeg tror nemlig at drøftelser av den art er så viktige, de byr på så store muligheter og har en så stor interesse for alle de nordiske land, at man ikke kan gå frem med nok omtenkksomhet og med nok trang til å få alle sider av spørsmålene utredet før man foretar de neste skritt på denne bane.

Jeg går da ut fra at Stortinget vil få anledning til senere å drøfte de spørsmål som er reist, og at Regjeringen vil gjøre all mulig fortgang med å ta stilling til den innstilling om nordisk samarbeide som jeg vet Regjeringen er sterkt opptatt med å overveie.

Gerhardsen: Når det er gitt uttrykk for et ønske om å få saken lagt ut til behandling i et nytt møte, går jeg ut fra at presidenten vil imøtekomme et slikt ønske. Nå er jo forholdet det at det var i et møte som representanter for Regjeringen hadde med gruppeformennene, at dette møte for så vidt ble bestemt. Jeg var dessverre ikke til stede i det møte, men jeg oppfattet det slik at det da var gitt uttrykk for et ønske fra gruppeformennenes side om å få en debatt umiddelbart etter redegjørelsen. Personlig vil jeg si etter å ha hørt redegjørelsen i dag at jeg godt kan forstå at Stortingets representanter finner det vanskelig å gå rett på en drøfting av saken.

Men når jeg bad om ordet, var det også for å spørre om ikke noe av dette kan offentliggjøres. Det forekommer meg at det meste av det som er sagt både fra statsministerens og handelsministerens side, må kunne bringes til offentlighetens kunnskap, og med det vil også Stortinget, om vi ser dette i sammenheng med den forestående finansdebatt, komme i en litt friere stilling under behandlingen av det hele. Jeg går ut fra at som vanlig har da Presidentskapet fullmakt til å kunne gå til en slik offentliggjørelse, i samråd med Regjeringen eller de interesserte departementer.

Erling Petersen: Jeg er enig med de to foregående talere i at Stortinget vanskelig kan debattere disse saker i dag. Det vil være hensiktsmessig at de blir lagt ut til senere behandling. Jeg er også enig med hr. Gerhardsen i at en god del av dette stoffet måtte kunne offentliggjøres.

Når jeg har bedt om ordet, er det for å peke på et bestemt punkt som kunne trenge en noe nærmere oppklaring, hvilket kanskje kunne skje allerede i dag. Jeg hørte med oppmerksomhet på det handelsministeren hadde å fortelle om låneforhandlingene ute, og jeg festet meg spesielt ved den formulering han brukte da han redegjorde for de forsøk - skal vi si på kontakter, som hadde vært gjort i Sveits. Det han fortalte, var at man hadde hatt kontakt med en bank, og da denne videre henvendte seg til det konsortium som skulle ha overtatt lånet, trakk de andre deltagerne seg tilbake - og jeg tror handelsministeren brukte uttrykket «av prestisjemessige grunner». Vi fikk ikke vite noe mere om bakgrunnen. Men når det er prestisjemessige grunner innen et konsortium som gjør at deltagerne trekker seg tilbake, får man en mistanke om at saken ikke har vært håndtert så helt korrekt fra den ene side. Og det er et ganske viktig spørsmål.

Jeg tror nok at Handelsdepartementet godt kan greie å ta opp lån i Sverige, det har det gjort før, og det kan det gjøre om igjen. Jeg tror nok også at det helt på egen hånd kan drive forhandlinger med Verdensbanken, det er en ting som ligger på statsplan. Men jeg føler meg berettiget til å stille det spørsmål, om Handelsdepartementet har fullt ut den

saklige ekspertassistanse som ville være ønskelig, for ikke å si nødvendig, hvis man skal operere på de frie lånemarkeder.

Statsråd Brofoss: Jeg kan besvare hr. Erling Petersens spørsmål allerede straks. Vi har vanligvis tatt opp lån i Sveits, som jeg sa, gjennom et konsortium. Denne banken som henvendte seg til oss gjennom en megler, har vært medlem av dette konsortium, men de andre medlemmene av konsortiet ble fornærmet fordi de ikke på forhånd var blitt rådspurt om dette.

Når det gjelder spørsmålet om Handelsdepartementet er kapabel til å drøfte lån, kan en naturligvis ha forskjellig oppfatning av det. Jeg ser ingen grunn til at vi skal betale en meget stor provisjon til private meglere hvis vi kan håndtere lånene selv. Det er saken. Jeg har personlig iallfall større tiltro til ekspedisjonssjefen i Handelsdepartementet enn til de fleste meglere i denne by.

Statsråd Handal: Hr. Hambro var inne på spørsmålet om konvensjonene mellom de to land om grensevassdragene. Så vidt jeg vet, fikk man en ny konvensjon som ble undertegnet i 1930, og i denne står det følgende i artikkel 35:

«Denne konvensjon trer i kraft den tredevte dag etter utveksling av ratifikasjonene og gjelder for en tid av femti år.»

Og det står videre:

«I og med ikraftttredelsen av denne konvensjon opheves konvensjonen av 26de oktober 1905 angående felles innsjøer og vassdrag.»

Men jeg skal få lov til å se nærmere på spørsmålet til neste møte.

Presidenten: Presidenten foreslår at statsministerens og handelsministerens redegjørelser utlegges for å behandles i et senere møte¹ - og anser det som bifalt.

Videre foreslår presidenten at debatten offentliggjøres i samråd med presidentskapet og Regjeringen - og anser også det som bifalt.

Protokollen ble deretter referert uten å foranledige noen bemerkninger.

Møtet hevet kl. 11.25.

---

¹ Dette møte ble holdt 28. mai, se St.tid. 1492-1539